

УДК 338.45:674:69:330.34.014-026.23:332.1
JEL E23, L73, O18

М. М. Пітюлич

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
e-mail: mykhaylo.pityulych@uzhnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2787-0378>

М. М. Попик

аспірант кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
e-mail: mariana.popyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1693-7896>

О. І. Чакій

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
e-mail: olya.chakiy@uzhnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4104-0124>

**ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЛІСОПРОМИСЛОВОГО ХОЛДІНГУ
НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**

У статті досліджується питання впливу економічної стійкості холдингової структури на розвиток економіки регіону. Обґрунтовано доцільність формування регіонального лісопромислового холдингу, з'ясовано сутність цього феномену. Наведено зміст визначення економічної стійкості підприємств у трактуванні окремих учених. Розглянуто види економічної стійкості холдингової структури – виробничо-технічна, комерційна, організаційна, інноваційна, соціальна, фінансова стійкості. Показано їхній вплив на розвиток економіки регіону. Зокрема, розвиток виробничого, технічного, технологічного рівня холдингу; розвиток суміжних галузей промисловості; раціоналізація використання лісових ресурсів, підвищення конкурентоспроможності підприємств ЛПК на національному і міжнародному ринках, задоволення попиту населення, скорочення об'єктів управління, стабілізація економіки регіону, підвищення ефективності управління об'єктами господарювання, розвиток рівня корпоративної культури та ін.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційна структура, холдинг, лісопромисловий комплекс, економічна стійкість.

Pityulych M., Popyk M., Chakiy O. INFLUENCE OF ECONOMIC STABILITY OF TIMBER INDUSTRY HOLDING ON THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMY

The article deals with the problem of the impact of the economic stability of the holding on the development of the economy of the region. The expediency of formation of the regional timber industry holding is substantiated; the essence of this phenomenon is clarified. The content of the definition of economic stability of enterprises in the interpretation of individual scientists is given. The types of economic stability of the holding are determined. They are: industrial- technical (stability of the production cycle of the integrated association, coherence of its resource support), commercial (level of business activity, reliability of economic relations, competitive potential of the company), organizational (stability of the internal organizational structure, coherence and efficiency of the relations among the holding companies, among the separate departments and services of the enterprise, the effectiveness of their joint activity), innovative (the ability of the enterprise to adopt new technologies and methods of organization of production concerning the release of new products, the implementation of the innovative kinds of work or services), social (assistance in the raising of the level of social security of employees, involving the workers of the enterprise into the public processes, solving certain social issues such as trade union's assistance, ensuring employment of the population etc.), financial (effective use of financial resources, in which the holding company is able to provide an uninterrupted process of production and sale of products, use the means of expansion and renewal of production). Their influence on the development of the region's economy is shown. In particular, the development of production, technical and technological level of the holding; development of related industries; rationalization of the use of forest resources, increasing of the competitiveness of forestry enterprises in the national and international markets, meeting the demand of the population, reducing the number of management entities, stabilizing the region's economy, improving the management of economic entities, developing the level of corporate culture, adoption of innovations into the industrial sphere of various branches, increasing of the competitiveness of the country in the international market; increasing of the welfare of society, reducing unemployment; economic growth, increase of tax revenues in the regional budget, decrease of the general level of insolvency, etc.

Keywords: integration, integration structure, holding, timber industry complex, economic stability.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день вітчизняні підприємства різних галузей господарювання, в тому числі й лісопромислового комплексу, звертаються до ідеї багатостороннього об'єднання в боротьбі за конкурентну перевагу на динамічному ринковому просторі. Така тенденція пояснюється тим, що гарантувати можливість довгострокового розвитку підприємству може тільки певний набір конкурентних переваг, елементами якого є активний маркетинг, оптимальні логістичні потоки, сильні позиції у відносинах з постачальниками і покупцями. Однак більшість підприємств, потенційних учасників інтеграційних процесів, стикаються із значними труднощами в процесі самостійної комерційно-господарської діяльності. Це пов'язано з тим, що в рамках їхніх структур практично відсутні елементи, які відповідають за масштабне, довгострокове ринкове позиціонування, зміст і розвиток яких можуть дозволити собі тільки великі об'єднання. Забезпечити можливість такої довготривалої стратегії дій, підкріпленої відповідною організаційною структурою, лісопромислові підприємства можуть за рахунок стратегічного партнерства з іншими в рамках одного технологічного ланцюга. Однією з форм цього партнерства є входження в систему вертикально інтегрованої структури – холдингу.

Аналіз останніх досліджень. Вплив інтеграційних процесів на розвиток економічних систем активно досліджується вітчизняними й зарубіжними науковцями. Так, теоретико-методологічні аспекти проблеми інтеграції представлено в роботах К. Ерроу, Д. Норта, А. Мазаракі, Д. Росса, К. Румянцева, Р. Коуза, Т. Фролової, Д. Хея, Ф. Шерера, М. Ярчук. Вагомий внесок у дослідження особливостей функціонування вітчизняного лісопромислового комплексу (ЛПК) та формування лісопромислових інтегрованих структур здійснили Я. Бойко, А. Гранберг, А. Івануса, Л. Митро, Н. Попадинець, Т. Трубоченко, О. Шаблій, О. Шубалий, І. Яненкова та ін. В той же час, у вітчизняних наукових джерелах відсутні цілісні дослідження впливу економічної стійкості лісопромислової холдингової структури на регіональний розвиток.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз впливу економічної стійкості лісопромислового холдингу на розвиток економіки регіону.

Основні результати дослідження. Інтеграційні структури у промисловості, зокрема холдинги довели свою ефективність у практиці діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних країн і вважаються основою сучасної економіки. Великі корпорації та їх об'єднання забезпечують технологічний прогрес, економічне зростання і соціальну захищеність громадян в розвинених країнах. Особливо вагомі їх позиції в природоексплуатуючих галузях економіки, зокрема лісовому комплексі.

Формування інтегрованих структур передбачає трансформацію відносин між розрізненими підприємствами з метою створення єдиного виробничо-збутового комплексу, за допомогою введення системи централізованого управління в сфері ринкового позиціонування, планування,

постачання і координації діяльності всіх суб'єктів, які входять в структуру даного об'єднання. Цей процес супроводжується чітким визначенням економічної, функціональної спеціалізації окремих бізнес-одиниць ЛПК, їх професійного спрямування на виконання певних виробничих функцій [1].

Особливо актуальною є проблема інтеграційних процесів для регіональної економіки, оскільки промислові комплекси як сукупність підприємств, поєднаних між собою інформаційними, фінансовими та матеріальними потоками, зазвичай, мають чітко виражений регіональний характер їх просторового розміщення.

Необхідно зауважити, що під інтеграцією може розумітися не тільки процес об'єднання вже існуючих на ринку підприємств (об'єднання, поглинання одного підприємства іншим): інтеграційні процеси в широкому розумінні включають також інтеграцію в існуюче підприємство (або об'єднання підприємств) нових стадій технологічного процесу (передуючих або послідуєчих) з відповідною розбудовою необхідної виробничої інфраструктури [2, с. 141]. У лісопромисловому комплексі, наприклад, підприємства меблевого виробництва інтегрують у технологічний процес операції лісопилного виробництва, або ж підприємства лісопилного виробництва інтегрують у свій технологічний процес операції лісозаготівельного виробництва з відповідною розбудовою необхідної виробничої інфраструктури.

Отже, при виборі певної форми інтеграції підприємств лісопромислового комплексу слід враховувати можливість залучення в інтегровану структуру різногалузевих підприємств, їх територіальну роз'єднаність, віддаленість сировинних баз від виробничих ділянок, особливості логістичної інфраструктури. Все це вказує на необхідність збереження юридичної і господарської самостійності підприємств, що входять до об'єднання, а перераховані вище вимоги в повній мірі можуть бути реалізовані в холдинговій структурі.

Цієї позиції дотримується й вітчизняний дослідник О. Шубалий, який обґрунтовує переваги створення холдингової компанії у лісозабезпеченому регіоні. Вчений зауважує, що наразі у сфері вітчизняного лісового господарства функціонують державні лісогосподарські підприємства, які є комплексними, оскільки займаються лісогосподарською діяльністю, а також здійснюють первинну переробку деревини та інших ресурсів лісу. Але сьогодні надзвичайно важливо сформувати організаційно-економічне підґрунтя для логічного завершення процесу трансформації системи управління лісовим сектором на регіональному рівні з дотриманням, насамперед інтересів держави і трудових колективів підприємств ЛПК, а також створення конкурентного ринку продукції поглибленої переробки. Побудова дієвої системи управління регіональним ЛПК потребує організаційно-економічних перетворень, що передбачають реорганізацію існуючих господарських структур і створення нових інтегрованих суб'єктів господарювання (холдингов), які функціонуватимуть на ринкових засадах [3, с. 347].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Таким чином, під лісопромисловим холдингом будемо розуміти складну організаційну структуру з єдиним центром управління і замкнутим процесом виробництва лісопродукції, яка об'єднує підприємства, що послідовно беруть участь у заготівлі, переробці, виробництві і продажу готових лісопродуктів на різних стадіях єдиного технологічного циклу, а отже, взаємопов'язані між собою матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками.

Слід зазначити, що холдингові структури досить стійкі і життєздатні в ринкових умовах, оскільки великі промислові підприємства, корпорації можуть ефективно використовувати такі способи адаптації до критичних змін зовнішнього середовища як диверсифікація продукції, робіт, послуг, розширення ринкових зв'язків, оптимізація структури основних виробничих фондів, зміна організаційно-правових форм діяльності підприємств та ін. [4] Тут «економічно стійкими вважаються підприємства, які в умовах невизначеності, нестабільності ринку найбільшою мірою забезпечують ефективну організацію науково-відтворювальної діяльності» [5]. У зв'язку з цим можна підкреслити, що «діяльність господарської системи буде економічно стійкою, якщо вона відповідає сформованому результуючому вектору цілей, а можливі несприятливі ситуації нейтралізуються адекватною відповіддю системи за рахунок створених нею запасів і резервів» [6]. При цьому «стійкість будь-якої системи характеризується наявністю механізмів саморегуляції», тобто стійкість підприємства визначається гнучкістю його структури. З позиції економічної кібернетики «підприємство як господарська система є економічно стійким, якщо воно здатне знайти оптимальне співвідношення між усіма її елементами, встановити зв'язки між ними, які дозволяють максимально довго підтримувати життєво важливі параметри на заданому рівні, ефективно протидіючи негативному впливу зовнішнього середовища» [6].

З цього можна зробити висновок, що стійкість характеризує стан об'єкта по відношенню до зовнішніх впливів, тобто стійкість – зовнішній прояв внутрішньої структури об'єкта.

Очевидно, що сталий економічний розвиток регіонів можна досягти тільки при економічній стійкості таких їх структурних елементів, як галузі, підприємства і організації. Ефективно діюче підприємство формує адекватний механізм «зростання» системи, що, в свою чергу, підвищує потенціал її самоорганізації, розширює сферу економічної стійкості господарської системи.

Все це повною мірою може бути реалізовано в холдинговій структурі. Так, дочірні фірми, розраховуючи отримати адекватний розподіл фінансових ресурсів материнською компанією, будуть прагнути до того, щоб їх внесок в загальний результат був більш помітним. Не виключена і конкуренція між односпрямованими підприємствами, що входять в холдинг (наприклад, між деревообробними підприємствами), що, в кінцевому підсумку, буде стимулювати їх до самоорганізації та самовдосконалення. У разі появи неефективних виробничих ланок, холдингова структура, минаючи

руйнування всієї системи, зможе вчасно від них позбутися, спрямувавши ресурси на підтримку ефективних підприємств, які розвиваються. При цьому вертикально інтегрований лісопромисловий холдинг, забезпечуючи випуск якісної конкурентоспроможної лісопродукції і, вирішуючи одночасно соціальні та екологічні завдання, сприятиме розвитку економіки регіону і буде спрямовувати діяльність на виконання пріоритетної мети, поставленої державою в рамках лісової політики (рис. 1).

Отже, окремі межі стійкості холдингової структури, до яких відносять організаційну, виробничо-технічну, фінансову, комерційну, інноваційну та соціальну стійкість будуть, безперечно, впливати на розвиток регіону в цілому. При цьому, створення холдингових компаній може вирішити такі завдання:

- збереження існуючих та відновлення розірваних технологічних, кооперативних зв'язків між підприємствами;
- підтримка внутрішньої керованості підприємств на основі загальних цілей;
- збереження оперативного управління і господарської самостійності на рівні підприємства та більш гнучке реагування на коливання кон'юнктури ринку;
- залучення позикового капіталу і перерозподіл інвестиційних ресурсів, їх концентрація на найбільш ефективних напрямках і проектах;
- зниження витрат виробництва і реалізації продукції завдяки великим масштабам виробництва, що дозволяє диференціювати ціни, знижувати ризик, пов'язаний з коливаннями ринкової кон'юнктури;
- економія на торгових, маркетингових та інших послугах;
- використання єдиної податкової і фінансово-кредитної політики;
- посилення економічного регулювання і координації діяльності підприємств з боку регіональних органів влади;
- збільшення експортного потенціалу і підвищення стійкості і регулювання економічних процесів [7; 8; 9; 10].

Слід зазначити, що поряд з перевагами холдингова форма організації має і низку недоліків: небезпека появи монополізму в процесі злиття і поглинання; тенденція до політизації, бюрократизації, зловживання контрольно-управлінськими функціями; штучна підтримка нерентабельних підприємств за рахунок рентабельних; неможливість достатньо чіткого простеження перерозподілу фондів між підприємствами в складі холдингу. Незважаючи на це, розвиток холдингових структур у лісопромисловому комплексі є характерним процесом практично для всіх розвинених лісових країн світу (рис. 2).

Наведені дані засвідчують про нестабільну тенденцію у сфері інтеграційних світових процесів у ЛПК. Попри це, міжнародні злиття і поглинання, особливо за участю транснаціональних корпорацій, які витрачають величезні кошти на купівлю компаній,

в тому числі в інших країнах, – це на сьогодні безумовний аспект глобалізації. Такі угоди стали формою прямих іноземних інвестицій, і за обсягами

залучених коштів вони значно випереджають інвестиції у нові підприємства [12].

Рис. 1. Вплив економічної стійкості холдингової структури на розвиток економіки регіону

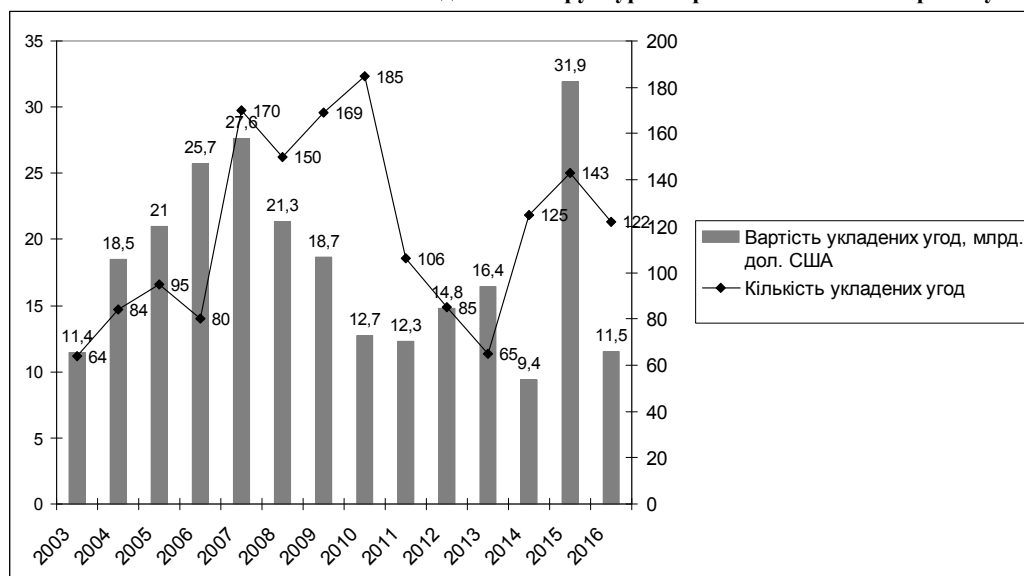

Рис. 2. Кількість та вартість укладених угод у лісовій галузі світу (2003-2016 рр.) [11].

Висновки. Щодо створення інтегрованих структур у вітчизняному лісопромисловому середовищі, зокрема на рівні регіонів, то їхня економічна політика повинна формулюватися виходячи з твердження, що ізольовані економіки вичерпали свій потенціал і необхідною є структурна перебудова. Входження на

ринок міжнародних монополій можливе тільки шляхом розвитку внутрішнього ринку, на якому сформовані і функціонують свої структури, адекватні за потужністю зарубіжним.

Формування холдингової структури в регіональному лісопромисловому комплексі передбачає об'єд-

нання підприємств в єдину динамічну систему, яка зумовлює безперервність технологічного процесу від лісозаготівлі до реалізації кінцевої продукції з метою отримання синергетичного ефекту. Окремі межі стійкості лісопромислового холдингу, до яких належить організаційна, виробничо-технічна, фінансова, комерційна, інноваційна та соціальна є фактором економічного розвитку в цілому, джерелом внутрішнього самофінансування для інтегрованих підприємств і вирішення соціально-економічних проблем на регіональному рівні. Подальшого дослідження потребує проблема інформаційного забезпечення проведення аналізу економічної стійкості холдингової структури.

Список використаних джерел

1. Холл Р. Х. Организации: структуры, процессы, результаты. СПб.: Питер, 2001. 512 с.
2. Zäpfel G. Taktisches Produktions-Management. Wien: Oldenbourg, 2000. 300 s.
3. Шубалий О. М. Трансформація еколого-економічних відносин у лісовому секторі: механізми та інститути: дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. К., 2015. 448 с.
4. Корчагина Е. В. Экономическая устойчивость предприятия: виды и структура // Проблемы современной экономики. 2005. №3 (15). С. 6-12.
5. Корчагина Е. В. Анализ и оценка экономической устойчивости в структурах предпринимательства. СПб.: Изд-во СПб ГУЭФ, 2002. 105 с.
6. Трубоченко Т. Г. Актуальные вопросы и направления реформирования системы управления в ЛПК // Современные аспекты экономики. 2002. №6 (19). С. 112-117.
7. Daems H. The holding company and corporate control. Boston: Martinus Nijhoff Social Sciences Division, 1978. 145 p.
8. Muscat A. The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries. Hants: Routledge, 2016. 521 p.
9. Kumar A. The State Holding Company: Issues and Options. Washington: World Bank, 1992. 67 p.
10. Jones, Y. D. Public Utility Holding Company Act: Opportunities Exist to Strengthen SEC's Administration of the Act. Washington: DIANE Publishing, 2005. 44 p.
11. Forest, Paper and Packaging Deals: Insights Quarterly, Statistical Edition. Q4, 2016. 4 p.
12. Максимець О. В. Інтеграційні процеси у світовій лісовій, деревообробній та целюлозно-паперовій промисловості: еволюція, наслідки та можливості використання досвіду для України // Будуємо нову Україну: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк, 2014. С. 289-295.

References

1. Hall, R. H. (2001). Organizatsii: struktury, protsessy, rezultaty. [Organizations: structures, processes, results]. Saint Petersburg: Piter. [in Russian].
2. Zäpfel, G. (2000). Taktisches Produktions-Management [Tactical production management]. Wien: Oldenbourg. [in German].
3. Shubalyu, O. M. (2015). Transformatsiya ekoloho-ekonomichnykh vidnosyn u lisovomu sektori: mekhanizmy ta instytuty [Transformation of ecological and economic relations in the forest sector: mechanisms and institutions] (Ph.D. in Econ. dissertation, Kyiv, Ukraine). [in Ukrainian].
4. Korchagina, E. V. (2005). Ekonomicheskaya ustoychivost' predpriyatiya: vidy i struktura [Economic sustainability of the enterprise: types and structure]. Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of modern economy, 3 (15), 6-12. [in Russian].
5. Korchagina, E. V. (2002). Analiz i otsenka ekonomicheskoy ustoychivosti v strukturakh predprinimatelstva [Analysis and assessment of economic sustainability in business structures]. SPb: Publishing of St. Petersburg GUEF [in Russian].
6. Trubchenko, T. G. (2002). Aktualnyye voprosy i napravleniya reformirovaniya sistemy upravleniya v LPK [Topical issues and directions of reforming the management system in the forestry complex]. Sovremennyye aspekty ekonomiki – Modern aspects of economy, 6 (19), 112-117. [in Russian].
7. Daems, H. (1978). The holding company and corporate control. Boston: Martinus Nijhoff Social Sciences Division.
8. Muscat, A. (2016). The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries. Hants: Routledge.
9. Kumar, A. (1992). The State Holding Company: Issues and Options. Washington: World Bank.
10. Yvonne D. Jones (2005). Public Utility Holding Company Act. Washington: DIANE Publishing.
11. Forest, Paper and Packaging Deals: Insights Quarterly, Statistical Edition (2016)
12. Maksymets, O. V. Intehratsiyni protsesy u svitoviy lisoviy, derevoobrobniy ta tselyulozno-paperoviy promyslovosti: evolyutsiya, naslidky ta mozhlyvosti vykorystannya dosvidu dlya Ukrainy [Integration processes in world forestry, woodworking, pulp and paper industry: evolution, implications and possible use experience for Ukraine]. In Buduyemo novu Ukrainu [We are building a new Ukraine]. Proceedings of the International Conference, 2004. Lutsk, pp. 289-295. [in Ukrainian].

Надійшло 21.12.2017 р.